

Vilém a Alois Mrštík - Maryša

Úryvek

MARYŠA (vyjde ze statku): Copak chcete?

LÍZAL (probere se z myšlenek): Podé mně čagan - Tamhle leží -

MARYŠA (podává mu hůl)

LÍZAL: Kde je matka?

MARYŠA: V kuchyni poklízí. Bude brzo poledně. (Vejde do zahrádky a trhá cosi.) Tatínku, co budeme dělat s tó turkyňó? Na poli ju žeró ptáci.

LÍZAL: Nech včil turkyňu turkyňó a pod' sem. Něco ti mám říct. - Kde seš?

MARYŠA (vyjde ze zahrádky a zavírá za sebou branku)

LÍZAL (bere ji za ruku): Co to máš?

MARYŠA: Petržel. (V celém svém chování jeví bázeň a zlou předtuchu.)

LÍZAL (pustí jí ruku): Jakpak, Maryško, což - (měkce) na vdavky nemáš ešče chuť?

MARYŠA (utrhne se): Co by! (Rozhodně.) Já se ešče nechcu vdávat.

LÍZAL: No mlč, máš už čas. Na svatýho Barnabáška už ti bude dvacet let.

MARYŠA (hodí sebou a ustoupí ke dveřím): Eh, nechte marných řečí. (Má se k odchodu, najednou se obrátí ve dveřích.) A co za ženicha? Kehó?

LÍZAL (krotí se): No, ani bys neřekla. Hádej!

MARYŠA (svěsí hlavu a přemýšlí)

LÍZAL: Není daleko odtád' - - -

MARYŠA (vzhlédne po Lízalovi)

LÍZAL: A má mlén.

MARYŠA (vytáhne se v těle a zasvítí očima. - Zděšeně.) Snád' ne - - -

LÍZAL (kývne hlavou radostně): Vávra je to - - -

MARYŠA (vyjeveně a polozmateně): Vdovca? (Dá se do trpkého, ne bujného, ale dosud ještě bezstarostného, jasného smíchu.) Vdovca? Se třema dětima? (Zase se divoce směje.) No to ja! -

LÍZAL (rozzlobeně sebou trhne): No co - vdovec nevdovec, ale je dobré, statečné muž -

MARYŠA (zaraženě, zvažní uprostřed nejhlubšího smíchu, pustí kliku u dveří a temně): Snád' to nemyslíte doopravdy?

LÍZAL (stále více pod sebe a k sobě víc než k Maryši): Co bych nemyslel?! Mně se líbí. Nepije, nekarbaní - chlapík jako dub - každá žena může se s ním dobře mět.

MARYŠA (kysele): Enem že jé žádná nechce. Nebožku bil a děvečky si o něm povídajó všelijaký věci. Že se nestydí. - Děti má tři a ještě poměšlí na svobodno děvčicu - - -

LÍZAL (vpadne): Co děti, děti! Šak só to hodný děti!

MARYŠA: Kemu se líbí. Do hrobu se připravit nedám. Šla bych tam, myslím, jak nebožka. Šak ju na svědomí má enem on.

LÍZAL (mlaská jazykem): Co - co - (Klepe holí do země.) Co ty víš! To só samý ženský plky. To se jen tak mluví.

MARYŠA: Ať mluví, (vzdorně), ale Vávru já si nevezmu!

LÍZAL (podrážděně): A Francka - teho žebráka bys chcela?

MARYŠA: Šak sem neřekla - že chcu.

LÍZAL: Ale chodí za tebo. - Myslíš, že to nevím? Myslíš, že su slepé a hluché? - Šak už temu bude konec. Ať ide žebrota, odkád' přišla. Ať si hledá žebrotu a neleze na püllán. Vávru si vemeš! (Krotí se k mírnosti.) Takové statek, takové mlén! Kam dáváš rozum, děvčico, kam's dala oči?

MARYŠA (plačky a vzdorovitě): No, víte, děléte si, co chcete - - - ale já -

LÍZAL (ji zakřikne): Mlč! (Bere hůl.) Tak budeš dělat, jak já poróčím. A včil si di!

MARYŠA (chce něco říci, ale pak sebou trhne a bouchne za sebou dveřmi)

LÍZAL (sám): Zpropadený děvčisko! (Vstává.) Ah! - Máma taky tak dělala a dnes je jako hodina.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**
 - ze začátku díla - První jednání, šestý výstup
 - Maryša se dozvídá od Lízala (její otec), že si bude muset vzít Vávru
- **téma a motiv**
 - **téma:** nešťastné manželství
 - **motiv:** nešťastná láska, manželství uzavřené pro peníze, život na vesnici, jed do kávy, krutost, poslušnost
- **časoprostor**
 - **čas:** konec 19. století
 - **prostor:** prostředí moravské vesnice
- **kompoziční výstavba**
 - členěno podle vzoru antického dramatu do 5 jednání (expozice, kolize, krize, peripetie, katastrofa)
 - první čtyři jednání rozdělena do 10-15 výstupů, poslední má pouze 6 (vyvrcholení děje, končí otrávením Vávry)
 - chronologická kompozice (po 3. jednání je 2 roky skok, respektive 4. jednání je 2 roky po 1.)
- **literární žánr a druh**
 - **druh:** drama
 - **žánr:** tragédie (vzor z antiky)
- **vypravěč / lyrický subjekt**
 - vypravěč chybí, děj je sdělován pomocí replik spojených převážně do dialogů mezi postavami
 - du-forma
 - autor vstupuje do děje pomocí scénických poznámek
- **postava**
 - **Maryša (hlavní postava)** - mladá, citlivá selská dívka, dcera Lízala. Miluje Francka, ale poslouchá své rodiče (náboženský vliv) a ti ji donutí vzít si Vávru. Prožívá vnitřní konflikt mezi vírou (poslechnout rodiče, zůstat s Vávrou) a touhou po opravdové lásce.
 - **Lízal a Lízalka (vedlejší postavy)** - rodiče Maryši, majetní sedláci. Jde jim více o majetek než o jejich dceru. Přísní, krutí, lakotní. Otec je mírnější a nakonec si uvědomí svojí chybu.
 - **Vávra (hlavní postava)** - bohatý mlynář, vdovec se třemi dětmi. Krutý, sobecký, agresivní, týrá Maryšu.
 - **Francek (vedlejší postava)** - rekrut na vojnu, věrný, statečný, hrdý, buřič. Miluje Maryšu, ale musí odejít na vojnu, přemlouvá jí, aby šla s ním.
- **typy promluv**
 - většinou dialogy
- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**
 - repliky hlavně nespisovně
 - * hanácké a slovácké nářečí - působí to věrněji, charakterizuje to prostředí a postavy
 - * *Já se ešče nechcu vdávat.; Podé mně čagan.*
 - scénické poznámky a úvody k jednáním psány spisovnou češtinou
 - jednoduché věty nebo krátká souvětí

- časté pomlčky uprostřed vět - simulují pomlky v mluvené řeči
- autor přidává poznámky k replikám (v závorkách) - lepší vyznění emocí postav
- využití písní, hudby
- realistické popisy vesnického prostředí a obyvatel

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

- **figury**
 - * **gradace** - Vdovca? Vdovca? Se třema dětima? No to ja! - vyjádření rozzlobení nad otcovým návrhem
- **tropy**
 - * **přírovnání** - chlapík jako dub, Máma taky tak dělala a dnes je jako hodina.
 - * **hyperbola** - Šla bych tam, myslím, jak nebožka. - zveličuje, jak hrozný Vávra je

Literárně historický kontext a autor

Maryša je dílem dvou bratrů, Aloise a Viléma, Mrštíkových. Narodili se na moravském venkově, což jim bylo inspirací ke všem jejich dílům. Oba tvořili i samostatně. Aloisovo nejznámější dílo je románová kronika Rok na vsi, kde popisuje život na moravské vesnici v průběhu 4 ročních období. Z Vilémových samostatných děl je nejvýznamnější Pohádka máje. Je také významným překladatelem, přeložil např. Dostojevského, Puškina nebo Turgeněva. Společně pak napsali ještě Bavlnkovy ženy a jiné povídky. Maryša je jejich vrcholné dílo a je to i vrchol českého realismu.

Tvořili na přelomu 18. a 19. století. Psali hlavně realismus až naturalismus především ze života na vesnici. Vilém přispíval do časopisu Ruch a později i do Lumíru, redigoval Moravskoslezskou revue. Vilém byl propagátor ruského realismu (Dostojevský, Gogol) a jako kritik obhajoval francouzské naturalisty jako Zolu nebo Maupassanta. Maryša byla přijata sporně, kvůli svému nelichotivému zobrazení vztahů na vesnici, ale dodnes je jednou z nejpobulárnějších divadelních her. Na její motivy vznikla opera, balet i film. Je také zmíněna a inspirací ve hře Záškok z Divadla Járy Cimrmana.

Zdroje

Čtenářský deník nejen k maturitě, Jiří Mrákota - vydavatelství jazykové literatury
 Literatura v kostce pro SŠ, Marie Sochrová
 Český jazyk a literatura, Marie Sochrová
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Maryša>
<https://www.rozbor-dila.cz/marysa-rozbor-dila-k-maturite/>